

ZOEKEN EN ZANTEN

VOETBRANDERSBENDE TE CAESTER, KERKHOVE, TIEGEM EN OMGEVING (CA. 1630)

Willy BRAEKMAN

Op 4 februari 1634 werd door de schepenen van Zulzeke (Kwaremont) een zekere Joos vanden Cautere, “gheseijt Capiteyn”, aan het scherp examen d.i. een foltering onderworpen. (1) De bedoeling was hem de “complicen” die met hem een dievenbende hadden gevormd te doen “denomineren”. (2) Na meer dan tien uur “in den ijseren halsbant” gezeten te hebben, bekent hij een groot aantal diefstallen die hij pleegde samen met vele anderen.

Onder zijn “complicen” vermelden we Joos vanden Meulenbroecke “gheseijt den haene ende Godtsblock”. Nog vóór het verhoor werd die te Brussel reeds ter dood veroordeeld en geëxecuteerd. Verder maakte van de bende deel uit: Philips vander Wee “in de wandelijnghe ghenaeamt blancheval”, Loys vanden Wee, zoon van de voorgaande, “somytys genaemt in bijnaemen poulain”, Hansken Algoet van Avelghem, “qualick siende”, een zekere Antone die boereknecht was geweest in Aultryve op een hoeve dicht bij de herberg “Het Okerken”, Simoen Cousin, eveneens van Aultrijve, de Copenols van Amougies en veel anderen.

Ze stalen kippen, varkens, klederen en dgl. Wanneer ze niet kregen wat ze vroegen, schrokken ze er evenmin voor terug de bewoners van het huis te folteren door hun voeten te verschroeien.

Dit was het geval toen ze het huis van Jan Man boven Ronse wilden plunderen. De

benen van de boer werden verbrand. Joos vanden Cautere stond toen weliswaar op schildwacht, maar heeft toch “den voorn. de Man ghebonden sien sitten voor tvier” als hij door het huis naar de achterzijde ging.

Van diefstal en foltering naar moord is slechts een kleine stap. Toen de bende in oktober 1631 met wel vijftien of zestien leden naar Avenne bij Doornik trok, werd “eenen doot ghesmeten” bij het kerkhof van het dorp. Op Allerzielenavond 1632 werd in Anserode een zekere George le Febiere de voeten “gebraden”. In het huis van Philips Foret was de ondervraagde erbij “int braeden van sijne [d.i. Forets] voeten met alle de voorn. sijne complicen”. Hij heeft “bijghebrocht haudt omme deselve voeten te braeden, hebbende ghesien den voorn. Foret sitten ghebonden opde eerde, met de handen te gader op den rugghe ende voeten bloot voor tvier”.

Als één van de bendeleden gekwetst werd en moeilijk kon verplaatst worden, werd hij zonder genade ter plaatse door de anderen afge maakt om te beletten dat hij, eens gevangen, zijn spitsbroeders zou verraden. Dit was het geval toen de bende op 19 of 20 november 1632 bij Olivier Foucaert te Grammene probeerde in te breken. De boer verdedigde zich en schoot één van de bendeleden “in sijn bille, waerdeure hij met hemlieden niet en conste vertrecken, waerdeure den ghequetsten by syne complicen doot ghesmeten wiert”.

NOTEN

1. RA Gent, *Oudburg*, nr. 2202 (1ste stuk).

2. *denomineren*: noemen.

EXECUTIE VAN ZELMOORDENAARS: LOCHRISTI EN VLADSLO

Willy BRAEKMAN

Iemand die zich binnenshuis van het leven beroofde, werd op een bijzondere manier terechtgesteld. (1) Die werd als ontrender beschouwd dan de gewone manier van opknoping aan de galg. Een tekst uit 1408 zegt dat het “costume van den lande van Vlaenderen” is, het lichaam van een zelfmoordenaar onder de drempel van zijn huis weg te brengen. De bedoeling was dat men de drempel – een sacraal deel van het huis – niet mocht ontwijden: daarom moest het lijk niet boven maar onder de drempel het huis verlaten. (2)

Lochristi (1590)

Te Lochristi verhing zich op 17 september 1590 een zekere Willem Gheevaert, fs Pieter. Dit gebeurde volgens het vonnis dat het Leenhof van St.-Baafs over deze zaak uitsprak, (3) “zonder eeneghe precedente oorzaak ofte frenesie”. De schepenen hebben drie dagen nadien
den zelve Willem ghecondemniert ... zyn lichaam ghesleept te wordene van onder de zulle van zynen huuse ende van danen up een hurde ter plaetse van justicie patibulaire (4) omme ... aldaer ghehanghen te worden in eenen spriet, confisquerende zyn goedt ... sheeren van St. Baefs proffijte.

Het is bekend dat men in de Middeleeuwen en de zestiende eeuw streng optrad tegen zelfmoordenaars: hun lijk werd veroordeeld en geëxecuteerd, hun goederen werden verbeurd verklaard en een kerkelijke begrafenis kregen ze niet. (5) Een uitzondering op deze regel zijn de zelfmoordenaars van wie men kon bewijzen dat ze geestesgestoord waren en zich in een vlaag van waanzin van het leven hadden beroofd. Vandaar de vermelding in de bovenstaande tekst dat Willem

Gheeraert “zonder eeneghe ... frenesie” gehandeld had. Daarom ook zijn de rechters “confisquerende zyn goedt”.

In het recht nam de geestesgestoorde een uitzonderingspositie in. In het strafrecht is hij niet toerekeningsvatbaar, in civiel recht niet handelingsbekwaam.

De bezittingen van een zelfmoordenaar werden niet door zijn nazaten geërfd. Ze werden door de overheid in beslag genomen, tenzij men de rechters ervan kon overtuigen dat de ongelukkige geestesziek was. Dat was natuurlijk niet steeds gemakkelijk en vergde van de rechtende instantie dikwijls een onderzoek dat moeizaam en uitgebreid was. Men zag er dan ook graag van af, als men daartoe de kans had.

Het was dan ook belangrijk voor de verwanten om een geesteszieke de juridische staat van “krankzinnige” te doen verkrijgen. Dit kon gemakkelijk gebeuren door hem te laten inschrijven in de registers van de waanzingenezers, zoals Sint-Hermes te Ronse en Sinte-Dimpna te Geel. (6) De inschrijving van de pelgrims naar deze bedevaartsoorden in het “zottenboek”, de zg. registratie, en de badbrief. Door deze inschrijving werd een zelfmoordenaar in juridische zin krankzinnig: de zelfmoordenaar kan kerkelijk begraven worden, met zijn lijk wordt niet gesold, zijn goederen worden niet aangeslagen maar komen zijn nabestaanden ten goede.

Van deze uitzonderingsmaatregelen kon Willem Gheeraert echter niet genieten. Tegen hem en zijn lijk trad de overheid met de haar gewone strengheid op.

Vladslo (1713)

Eeuwen later werd nog steeds op dezelfde wijze opgetreden, zoals het volgende voorbeeld duidelijk maakt.

Monia De Smidt, 30 jaar, geboren te Handzame en dienstmeid bij een landbouwer te Vladslo, bracht op 12 april 1713 haar pasgeboren kind om het leven. De ongehuwde moeder wurgde het met een witte kouseband en verborg het lijkje onder haar hoofdkussen. Niemand had iets ongewoons aan haar gemerkt tot op de dag dat de ontaarde moeder zelf overleed.

Het vonnis dat over haar lijk door de plaatse-

lijke schepenbank wordt uitgesproken, luidt als volgt: ⁽⁷⁾

... door dhant vanden scherprichter met het aensicht nederwaerts, gheslipt te worden van onder de zille van de plaetse daer het selve ⁽⁸⁾ is berustende, daerteijnden in gelijcke ghesteltenisse ⁽⁹⁾ gheworpen te worden op een hurde, vervoert ter plaetse patibulaire ende aldaer gehangen te worden in een spriet.

NOTEN

1. Zie CANNAERT (J.B.), *Bijdragen tot de Kennis van het oude Strafrecht in Vlaenderen* (Gent, 1832), p. 281 en V[IAENE] (A.), "Gerecht van Desperatie te Kuurne 1555", *Biekorf* 57 (1956), 252-253 en mijn "Drie procesSen te Vlierzele uit het begin van de XVe eeuw", *Land van Aalst* 39 (1987), 1-14.

2. VAN CAENEGEM (R.C.), *Geschiedenis van het Strafrecht in Vlaenderen van de XIe tot de XVIe eeuw* (BrusSel, 1954), p. 90.

3. RA Gent, *Leenhof St.-Baafs*, nr. 1225.

4. *plaetse van justicie patibulaire*: executieplaats, galg.

5. DE BEEK (H.H.), *De Waanzin van de Middeleeuwen* (Antwerpen, 1969), p. 163.

6. DE BEEK (H.H.), *Op.cit.*, p. 245-246.

7. RA Brugge, *Brugse Vrije (Registers)*, nr. 17000, fols. 308-309.

8. *het selve*: het lijk.

9. D.i. nog steeds met het gezicht naar de grond.